

Emina Hadžić

RAZVOJ ŽIVOTNIH VJEŠTINA UČENIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA U KONTEKSTU PANDEMIJE COVID-19

Sažetak

Ovaj rad nudi definicije i pregled osnovnih životnih vještina koje su značajne za razvoj ličnosti učenika kao aktivnog građanina u savremenom društvu, te mehanizme i strategije kako te životne vještine razvijati u nastavi, što bi u konačnici kao rezultat imalo formiranje kompletne ličnosti mladih ljudi, učenika osnovnih i srednjih škola, koji će imati vještine i kompetencije kojima će unaprijediti uvjete života u budućnosti.

Ključne riječi: životne vještine, kompetencije, ishodi učenja, obrazovanje, aktivno građanstvo

Uvod

Polazeći od činjenice da živimo u društvu u kome je evidentna građanska pasivnost, izostanak interesa građana Bosne i Hercegovine da utiču na društveno-politička zbivanja, koja ih se, u konačnici itekako tiču, situaciju bosanskohercegovačkog društva u kome nedostaje aktivno građansko djelovanje, te nudi mogućnosti kako mijenjati trenutno stanje koristeći se resursima koje to isto društvo posjeduje. Najveći neiskorišteni resurs u BiH su mladi ljudi, koji su potencijal i snaga koju treba uputiti u pravom smjeru kako bi se zaustavila tendencija napuštanja BiH. Inicijalna kapsula za društvene promjene može biti pristup nastavi kroz koju se trebaju razvijati društvene kompetencije mladih ljudi, razvijati životne vještine koje će uticati na kvalitet života učenika, ali i bosanskohercegovačkog društva u budućnosti.

Životne vještine

Šta su ustvari životne vještine?

Različite su definicije i poimanja životnih vještina, kako u literaturi, tako i u odgojno-obrazovnoj praksi. U tradicionalnom smislu životne vještine obuhvataju:

- sposobnost uspostavljanja kontrole nad tjelesnom muskulaturom;
- sposobnost efikasnog obavlja radnog zadatka;
- automatizovanost;
- minimum kognitivnih elemenata, razumevanja i znanja u sticanju i izvođenju.

Međutim, savremeno značenje životnih vještina je složenije; u tom smislu životne vještine podrazumijevaju:

- sposobnost za primjenu znanja – kapacitet za (pro)aktivno djelovanje;
- ono što pojedinac mora da nauči i u stanju je da uradi da bi bio uspješan u učenju, radu i u društvenom životu.

Pojam životne vještine odnosi se na veliki skup psihosocijalnih i međuljudskih vještina koje promovišu mentalno blagostanje pojedinca i osiguravaju mu mogućnost da vodi zdrav i produktivan život. Životne vještine razvijaju kompetencije i stvarna ponašanja pojedinca. One su rezultat ličnih aktivnosti, aktivnosti usmjerenih prema drugima, kao i akcija usmjerenih ka promjeni okoline u kojoj pojedinac živi.

Vještine su kombinacija znanja, sposobnosti i stavova koji su pogodni za određenu situaciju. Životne vještine su psihosocijalne sposobnosti pomoću kojih na prihvatljiv način odgovaramo zahtjevima i izazovima svakodnevnog života, zalažući se za svoje duševno i tjelesno zdravlje. Životne vještine su kategorizirane na različite načine. Na koji god način da su kategorizirane životne vještine, sve one su usmjerene ka razvoju sličnih kompetencija. Ključne životne vještine se mogu svesti na pet osnovnih:

- upravljanje emocijama i odgovarajuće reagiranje u stresnim situacijama (prepoznati emocije, kanalisati ih, empatija, usmjeravanje emocija bez ugrožavanja drugih)
- kreativno i kritičko mišljenje, sposobnost donošenja odluka i rješavanja problema (riješiti probleme, identifikovati izvore informacija, posljedice vlastitog i tuđeg djelovanja i alternativna rješenja)
- komunikacijske vještine (iskazivanje vlastitih potreba i misli na asertivan način bez ugrožavanja drugih, aktivno slušanje, prezentacijske vještine)
- izgradnja odnosa (prihvatanje različitosti, razvijanje saradničkih odnosa, stav u konfliktu, konstruktivno rješavanje problema, kako reći NE bez ugrožavanja odnosa)
- društvena odgovornost (prepoznavanje uloge u porodici i zajednici, uviđanje uzajamne koristi od zajedničkog rada i dijeljenja)

Zašto djeca i mladi trebaju životne vještine?

Životne vještine su ključni preduvjet za mlade ljude jer mogu dovesti do održivih i cjeloživotnih promjena u ponašanju. Naučni pokazatelji ističu da će djeca i mladi kada dobiju priliku da uče i razvijaju određene vještine u odgovarajućem poticajnom okruženju, pouzdano i samouvjereno moći upravljati svojim životom na pozitivan način i služiti kao vrijedni resursi svojim prijateljima, porodici i zajednici.

Životne vještine vode ka promjeni ponašanja jer:

1. Znanje nije dovoljno. Iskustva pokazuju da izgradnja svijesti i sticanje znanja nije dovoljno da bi se prouzrokovale promjene u ponašanju. Iako ljudi mogu prepoznati i razumjeti opasnosti, oni ne mogu samo na osnovu znanja koje posjeduju donijeti racionalne odluke kojima će promijeniti svoje ponašanje, kako bi umanjili taj rizik, ukoliko nemaju vještine koje olakšavaju donošenje odluka i rješavanje problema.

2. Znanje može uticati na stavove i vrijednosti, ali su samo životne vještine te koje mijenjaju stavove i vrijednosti i direktno utječu na ponašanje. Informacije (znanje) + životne vještine = promjene u ponašanju.

3. Stavovi i vrijednosti utiču na naše ponašanje. Životne vještine pružaju mogućnosti za razumijevanje i asimiliranje informacija i razmišljanje o nečijim stavovima. Povećani osjećaj kompetencije postiže se stalnim “vježbanjem vještine”. Ti naponi, kada se potiču u poticajnom okruženju, vode ka promjenama u ponašanju. Takva promjena ponašanja može se dogoditi u određenim kontekstima, ali svaka vještina se također može prilagoditi i primijeniti na mnoge druge kontekste - sada i u budućnosti.

Životne vještine u kontekstu pandemije COVID-19

Baš u vrijeme kad se fokus obrazovnog sistema stavio na razvijanje kompetencija i razvoj životnih vještina kod djece i mladih, u život mladih cijelog svijeta, ne samo zemalja u razvoju, je došao izazov primjene isih. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) je početkom 2020.godine proglasila stanje globalne pandemije izazvane virosom korona COVID 19. Životi i zdravlje čovječanstva su se iznenada našli u opasnosti. Došlo je do velikih promjena u načinu života,

postavljeni su novi prioriteti, a ishod zavisi isključivo od toga koliko čovječanstvo, društveni sistemi i svaki pojedinac lično imaju razvijene životne vještine.

Pandemija je imala različit intenzitet i ostavlja različite posljedice u zavisnosti od društvenog sistema i reakcije vlasti svakog društva pojedinačno, ali se sve svelo na vještinu svakog pojedinca da djeluje u kriznoj situaciji kada mu je zdravlje i život u opasnosti – to su vještine i zato su životne, a u ovom kontekstu ih možemo analizirati na konkretnim primjerima:

Upravljanje emocijama je ključno za očuvanje psihičkog zdravlja u vremenu izolacije i ograničenog kretanja. Javlja se strah od nepoznatog, ali i strah za život. Kako taj strah ne bi prešao u anksioznost i imao veće negativne posljedice na zdravlje i život pojedinca, vještina kontrole emocija je bitna za svakog čovjeka. A kako upravljati emocijama kada smo stalno izloženi različitim (često kontradiktornim) informacijama koje se tiču i našeg života i zdravlja?! Teško je bilo kontrolisati strah gledajući kamione koji u Italiji odvoze stotine tijela na kremiranje ili gledajući masovne grobnice u New Yorku, a znati da od sličnog scenarija niko nije zaštićen.

Međutim, tu na scenu dolazi sljedeća životna vještina – **kritičko razmišljanje**. Kritički razmišljajući, svaki čovjek izgradi neki vid filtera informacija i sam bira šta će doprijeti do njega i uticati na njegove stavove i ponašanje, a šta ne. Ako ima razvijenu **vještinu komunikacije** (na maternjem, ali i stranim jezicima), imat će veću sposobnost izbora relevantnih i pouzdanih izvora informacija te djelovati na suzbijanje panike i osviješteno ponašanje ljudi iz svog bližeg okruženja. **Društvena odgovornost** svakog pojedinca je ključna za izlazak iz krizne situacije o kojoj govorimo u ovom primjeru – ako je svaki pojedinac društveno odgovoran i pridržava se mjera zaštite donesenih od strane nadležnih organa, kobne posljedice za cijelo društvo će izostati. Međutim, neodgovornost jednog pojedinca u opasnost dovodi mnoge. **Izgradnja međuljudskih odnosa** – od porodice kao osnovne ćelije društva pa do odnosa na globalnom nivou je bitan segment djelovanja u kriznim situacijama. One zajednice koje su izgradile volonterske servise i programe podrške ugroženima, u kojima su članovi zajednice bili podrška jedni drugima su lakše podnijele krizu od zajednica u kojima međuljudski odnosi nisu dovoljno razvijeni.

Kako se uče životne vještine?

Brojne teorije i istraživanja u području obrazovanja, razvoja djeteta i bihevioralne teorije pomogle su oblikovati razumijevanje i pristupe učenju životnih vještina. Ove teorije objašnjavaju kako je njihovo ponašanje oblikovano kroz složenu kombinaciju bioloških, socijalnih i kognitivnih procesa. Sada znamo kako djeca rastu, uče i stiču znanja, stavove i vještine. Također, bolje možemo razumjeti kako roditelji, vršnjaci, porodica, škola i ostali u zajednici i mediji utiču na njihovo ponašanje.

Svaka životna vještina se može razvijati kroz pristup koji čini sljedećih šest koraka:

1. Jasno razumijevanje nekog problema i konkretne životne vještine
2. Povezivanje važnosti životnih vještina sa svojim životom
3. Vježbanje vještina u sigurnom i poticajnom okruženju
4. Primjena životnih vještina u stvarnim životnim situacijama
5. Razmišljanje o dosadašnjem iskustvu i
6. Jačanje životnih vještina za daljnje korištenje

Dužnost i obaveza nastavnika u savremenim školama jeste da svojim učenicima omogući razvijanje svake od ovih životnih vještina, kroz izučavanje svakog od nastavnih predmeta. Stavljanjem u fokus životnih vještina ne stavlja se znanje u drugi plan, niti se ono zanemaruje, već se učenici osposobljavaju da znanja koja stiču kroz različite nastavne predmete stave u upotrebu, da podaci o historijskim razdobljima, geografskim pojmovima, književnim pravcima,

gramatičkim kategorijama, trigonometrijskim formulama, fizičkim zakonima i hemijskim formulama bude funkcionalno. Svaki nastavni predmet na svoj način otvara širok spektar mogućnosti poučavanja o životnim vještinama i razvoja tih vještina kod učenika.

Zaključak

Razvoj životnih vještina je jedan od mnogo segmenata u nastavničkom poslu, koji, nažalost, često bude zanemaren. Nastavnici moraju realizirati nastavni plan i program, voditi pedagošku dokumentaciju i evidenciju, ocijeniti učenike, raditi na vlastitom stručnom usavršavanju i obaviti mnoge bitne poslove. U koji dio četrdesetčasovne radne sedmice nastavnika ugraditi i razvoj životnih vještina kod učenika? - U onaj dio koji dobrog nastavnika odvaja od ljudi koji samo rade svoj posao kako bi zaradili plaću - svaki nastavnik koji svoje učenike želi osposobiti za život, a ne samo ispoštovati ono što mu je programima, pravilnicima i zakonima dato u radnu obavezu, treba iskoristiti priliku da utiče na kvalitet budućnosti svojih učenika jer će dugoročni rezultati uticati na kvalitet cijelog društva, a ne samo na opći uspjeh jednog učenika.

Literatura

1. UNICEF. Priručnik „Vaspitanje za zdravlje kroz životne veštine“. Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Beograd 2006
<https://www.unicef.org/serbia/media/6991/file/Priru%C4%8Dnik%20za%20Vaspitanje%20za%20zdravlje%20kroz%20%C5%BEivotne%20ve%C5%A1tine.pdf> (06.05.2020)
2. World Health Organization. Division of Mental Health. (1997). LIFE SKILLS EDUCATION FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS IN SCHOOLS, PROGRAMME ON MENTAL HEALTH WORLD HEALTH ORGANIZATION, GENEVA 1997
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/63552/WHO_MNH_PSF_93.7A_Rev.2.pdf?sequence=1&isAllowed=y (06.05.2020)
3. World Vision. CHILDREN, ADOLESCENT AND YOUTH LIFE SKILLS EDUCATION: READINESS FOR LIFE
[http://www.usaieducationworkshop.com/conf/creg5.nsf/files/Life%20Skills%20and%20Work%20Readiness_World%20Vision%20PPT.pdf/\\$file/Life%20Skills%20and%20Work%20Readiness_World%20Vision%20PPT.pdf](http://www.usaieducationworkshop.com/conf/creg5.nsf/files/Life%20Skills%20and%20Work%20Readiness_World%20Vision%20PPT.pdf/$file/Life%20Skills%20and%20Work%20Readiness_World%20Vision%20PPT.pdf) (06.05.2020)

DEVELOPMENT OF LIFE SKILLS AMONG PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL STUDENTS DURING COVID 19 PANDEMIC

Abstract

This paper provides definitions and an overview of basic life skills that are important for the development of students' personalities as active citizens, and mechanisms and strategies to develop these life skills in teaching. This would ultimately result in the developing personality of young people, primary and secondary school students, who will have the skills and competencies to improve living conditions in the future.

Key words: *life skills, competencies, learning outcomes, education, active citizenship*